

BV/DEM
Jonas Olofsson

Möte i användarrådet för demokratistatistik 20 november 2019

Närvarande:

Henrik Ekengren Oscarsson, ordförande, Göteborgs universitet
Anna Nyqvist, Valmyndigheten
Helena Bengtsson, Sveriges television
Kalina Lindahl, Riksdagens utredningstjänst
Paula Blomqvist, Kulturdepartementet
Martin Lidhamn, Sveriges Kommuner och Landsting, pt 1-4
Tiina Ekman, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Sven Oskarsson, Uppsala Universitet
Fredrik Furtenbach, Sveriges radio

Närvarande från SCB:

Magnus Sjöström, BV/LEDN
Jonas Olofsson, BV/DEM
Mikaela Järnbert, BV/DEM
Regina Vilkénas, BV/DEM
Johan Eklund, BV/DEM

1 Godkännande av dagordning

Dagordningen godkändes utan invändning.

2 Informationsrunda – aktuell information från rådets ledamöter och SCB

Paula Blomqvist, Kulturdepartementet, informerade om regeringens uppdrag till SCB att analysera valdeltagandet i de allmänna valen 2018 och Europaparlamentsvalet 2019. En delrapport med fokus på allmänna valen 2018 har levererats till regeringen och finns också tillgänglig på SCBs webbplats. En slutrapport levereras från SCB i juni 2020 och den kommer innehålla resultat från 2018 och 2019 års valdeltagandeundersökningar. Därutöver arbetar kommittén demokratin 100 år vidare med sitt uppdrag. Medel har avsatts för att ett antal myndigheter ska ges i uppdrag att inom sina verksamhetsområden uppmärksamma 100-årsjubileet. Vidare är en punkt i januariavtalet att en parlamentarisk översyn ska göras av valsyste­met för att göra det mer

motståndskraftigt mot manipulation och denna fråga bereds på Justitiedepartementet.

Regina Vilkénas, SCB, informerade om att arbetet med PSU fortlöper som planerat och publicering sker tredje december och EU-opinionen publiceras 10 december. Med anledning av problemen med data från underleverantör i AKU har SCB skickat ut ett pressmeddelande om samarbetet med Origo Group som sköter stora delar av insamlingen i PSU. Avtalet är inte prestationsbaserat utan baseras per arbetad timme, och det finns ingenting som tyder på problem med kvaliteten i insamlade data. Regina informerade också om att hon kommer ha hand om undersökningen av den lokala demokratin och bokar in ett möte i januari med SKL med anledning av det.

Martin Lidhamn, SKL, berättade om SKLs demokratidag som 2020 går av stapeln den 21 april. Bland annat kommer SCB presentera resultat från undersökningen om förtroendevalda i kommuner och regioner i samband med det.

Kalina Lindahl, Riksdagens utredningstjänst, berättade om att det är kommer bli en ny teknisk lösning rörande statistik om den parlamentariska processen. Vidare ska forskare från Uppsala universitet ska genomföra två studier kring jämställdhet i riksdagen.

Anna Nyqvist, Valmyndigheten, berättade om ett studiebesök som hon gjort på den kanadensiska valmyndigheten. Där hade processinformation från valen i stor utsträckning varit med och styrt valmyndighetens arbete, ett arbetssätt att inspireras av. I övrigt förbereder Valmyndigheten för sametingsvalet 2021. Det ska också utvecklas ett nytt it-stöd för hela valadministrationen. Förhoppningen är även att röstlängden i 2022 års allmänna val ska vara digitaliserad, men i dagsläget är inte lagstiftningen på plats. En konferens med valarbetare planeras också tillsammans med SKL i slutet av 2020. I övrigt sker också utveckling av www.val.se.

Tiina Ekman, MUCF, berättade om skolvalen. Valdeltagandet blev återigen något högre. 28-29 november anordnar MUCF sin årliga rikskonferens. Temat kommer vara ungas inflytande. Viktiga områden att belysa är hur ungas situation är i exempelvis glesbygd och i utsatta områden. MUCF har också gjort en enkät på temat tillsammans med SKL, vilken kommer redovisas i rapporten Fokus 19 som släpps i samband med konferensen.

Fredrik Furtenbach, Sveriges radio, berättade om att mediemätaren, som skannar av i vilken utsträckning partier, partiledare och olika frågor figurerar i media, kommer utökas. Utvidgningen inbegriper bland annat Youtube och Poddar.

Henrik Ekengren Oscarsson, Göteborgs universitet, upplyste användarrådet om att det är 1 024 dagar till nästa val. För Valforskningsprogrammets del handlar mycket nu om att analysera och dokumentera valen 2018 och 2019. Det kommer komma ut en rad rapporter på deras webbplats, en rapport om väljarideologier har publicerats, en rapport med sakfrågeresultat kommer snart, ytterligare en rapport om kvinnor som väljare och valda kommer komma ut, liksom en om unga väljare. I övrigt är det mycket intervjuer och förfrågningar

om polarisering i samhället. Henrik är också i ett stort forskningsprojekt om faktaresistens som leds av Åsa Wikforss vid filosofiska institutionen vid Stockholms universitet. Den del som Henrik tittar på handlar om ideologiers påverkan på faktaresistens. En forskargrupp, tänkt som ett paraply för bland annat valforskningen, har bildats vid Göteborgs universitet och heter Gtop. Gruppen kommer framöver att bidra till demokratistatistiken.

3. Aktuella frågor SCB

Magnus Sjöström redogjorde för SCBs nya vision och strategi. Visionen lyder "Vi ger samhället användbar statistik att lita på". SCB är ytterst till för medborgarna, men det finns också viktiga förädlare av den statistik som produceras, exempelvis media, forskare och politiska beslutsfattare. Den nya strategin har fem övergripande områden, varav "Användbar statistik och data" är centralt. Kopplat till varje område finns mål och effekter som blir styrande för SCBs arbete framöver. Det finns också en målbild som går under parollen "Vi beskriver Sverige", det sker med "Aktuell och användbar statistik", där det är "Lätt att hitta rätt" och det sker med "Smart och säker datafångst". Centralt i målbilden är även att vi gör det tillsammans och då avses hela statistiksverige.

Det har också gjorts en utvärdering av den officiella statistikens kvalitet. Detta mot bakgrund av att det finns skäl att se över hur den officiella statistiken på ett mer aktuellt sätt ska kunna spegla samhället jämte pågående omvärldsförändringar. Utvärderingen kommer förhoppningsvis att bidra till att det blir tydligare hur den officiella statistiken ska vara organiserad.

Magnus informerade även om att SCB har avbrutit samarbetet med Evry i samband med insamlingen för Arbetskraftsundersökningen (AKU). Inför att SCB upphandlade insamlingen så hade tester gjorts med Evry som visade att de fick väldigt bra resultat, både avseende svarsfrekvenser och kostnader. Men tyvärr så har den data som levererats till SCB, främst från sommaren, avvikit från förväntat säsongmönster och utveckling. Det har också förekommit avvikelser från uppsatts skallkrav vad gäller de sk kontaktstrategierna. SCB har avbrutit samarbetet med Evry vilket innebär ett halverat urval för AKU och upptrappningen av urvalet kommer ske varsamt. Urvalet kommer framgent att bli mindre än innan halveringen med det är ännu för tidigt att säga hur stor det kommer att bli. Att dataserien för AKU räknas om längre tillbaka än till sommaren handlar i huvudsak om att jämförbarheten framåt ska vara god. Utöver det pågår ett arbete med att modernisera SCBs arbetsmarknadsstatistik, något som inte är påkallat med anledning av de upptäckta bristerna i AKUs datainsamling.

4. Demokratijubiléet

Helena Martinsson, chef för Sekretariatet för demokratijubiléet vid riksdagen, berättade om riksdagens arbete med att uppmärksamma 100 år av demokrati i Sverige. 2013 fattade riksdagen beslut om att högtidlighålla demokratins genombrott, vilket sker under perioden 2018-2022. Målen för sekretariatets arbete är att öka kunskapen om demokrati och om jubiléet och att väcka engagemang. Arbetet är utåtriktat och målgruppen är alla som bor i Sverige. För att bedriva sitt arbete har en webbplats skapats <http://firademokratin.riksdagen.se/>.

På webbplatsen finns en tidslinje från 1809 till idag med intressanta fakta om demokratins genombrott. Det finns också temasideor med fördjupande texter samt ett kalendarium m.m. Man arbetar aktivt på sociala medier och med olika utställningar, bland annat en affischutställning på bibliotek och skolor, samt en nationell utställning som går på turné genom Sverige. Man har också tagit fram ett skolmaterial som finns att ladda ned på webbplatsen. Materialet består av nio olika teman om demokratins genombrott, utveckling och framtid och innehåller lärarhandledningar med övningar och uppgifter.

Riksdagen har gett ut en antologi med Sören Holmberg och Katarina Barrling som redaktörer, "Demokratins framtid" som finns att ladda ner på riksdagens webbplats. Det har också skapats filmer som ska spridas bland annat baserade på olika kapitel i antologin. Sekretariatet anordnar också seminarier och deltar bland annat vid Almedalen och Järvaveckan. Sekretariatet har tagit fram ett ordmärke som lyder "Ja, må den leva! Demokratien uti hundrade år.

Under 2021 planeras även en festlighet, men exakt hur detta ska ske har inte bestämts än. Den 10 januari 2022 avslutas högtidlighållandet, det är på dagen 100 år efter att de första fem kvinnorna tog plats i riksdagen.

5. Ett totalräknat valdeltagande

Mikaela Järnbert informerade om de positiva erfarenheterna som SCB har av det nya insamlingsförfarandet av valdeltagandeuppgifter genom att länsstyrelserna skanning av samtliga röstlängder. Såväl vid allmänna valen 2018 som Europaparlamentsvalet 2019. Hon redogjorde för några av de resultat som tagits fram inom ramen för SCB:s analysuppdrag av Valdeltagandet vid de Allmänna valen 2018. Slutligen visade hon en plan för kommande analys av Europaparlamentsvalet 2018.

6. Syskonordning och politiskt deltagande

Sven Oskarsson presenterade resultat från sin forskning om politiskt deltagande. En studie som Sven gjort handlar om politiskt deltagande skiljer sig mellan syskon baserat på är de kommer i syskonskaran. Deltagande studeras både i form av elitdeltagande för de som blir nominerade och valda i val och i form av röstande. Valdeltagandedata som har använts var dels data som Sven själv varit med och skannat in i alla kommuner avseende 2009 och 2010 års val. Som underlag för nominerade och valda har SCBs register använts. Rent metodologiskt har jämförelser gjorts inom familjer och inte på genomsnittsdata om syskonordning, vilket är en vanlig brist i syskonstudier.

Samtliga indikatorer som studerats pekar på att det finns ett avtagande politiskt deltagande för syskon i ordningen två till fem jämfört med det förstfödda syskonet. Det gäller även när hänsyn tas till inkomst och utbildning. Det innebär alltså att sannolikheten att både rösta och att vara nominerad och att bli vald är lägre bland yngre syskon jämfört med bland äldre. En anledning till varför det här kan spela roll ur ett politiskt jämlikhetsperspektiv är att de, förhållandevis få, studier som gjorts på politiska preferenser baserat på syskonordning är att det äldsta syskonet tenderar att vara mer konservativt lagd. Något att begrunda när "Storebror, och för den delen även storasyster, inte bara ser dig. De bestämmer också över dig".

7. Skydd av personuppgifter i valstatistiken

Johan Eklund redogjorde för ett aktuellt ärende där en journalist begärt ut uppgifter om antal personröster för respektive invald kandidat i EU-valet 1999. SCB nekade utlämnandet med hänvisning till att det rör sig om personuppgifter och att dessa hos SCB skyddas av statistiksekretess. Journalisten överklagade beslutet till Kammarrätten som dock gick på SCB:s linje. En ytterligare överklagan, till Högsta förvaltningsdomstolen, är inlämnad, men inget beslut huruvida ärendet kommer att tas upp där eller inte är fattat i dagsläget.

Användarrådet diskuterade ärendet, och kom fram till att Valmyndigheten, som inte fanns 1999, sparar dylika uppgifter i pappersform vilket innebär att det framöver inte bör uppstå situationer där allmänhet inte kommer åt delar av ett valresultat. Detta då uppgifterna inte lyder under samma sekretess hos Valmyndigheten och därmed kan begäras ut. Äldre uppgifter kan begäras ut hos Riksskatteverket i pappersform.

8. Ett användarseminarium för demokratistatistiken

Jonas Olofsson informerade om planer på ett databasseminarium till våren. En kraftsamling i SCBs nya strategi handlar om att hjälpa användare till att få tillgång till öppen data. I och med nya tabeller baserade på totalräknat valdeltagande, och planerade nya tabeller för nominerade och valda och förtroendevalda i kommuner i regioner, vill vi därför anordna ett databasseminarium för användare. Än så länge är det på idéstadiet, men relativt snart bör vi spika ett datum om det ska vara realistiskt till våren. Vi återkommer när datum är bestämt och för de som vill vara med och visa upp egna databaser eller liknande går det bra att kontakta Jonas.

9. Övriga frågor

Inga övriga frågor diskuterades.